

Na záver rokovania v pléne vystúpil N. A. Slastenin (Pedagogický inštitút, Moskva) a M. Holčík (Ústav experimentálnej pedagogiky SAV, Bratislava), ktorí oboznámili prítomných s niektorými výsledkami dosiahnutými pri riešení problémov pedagogickej komunikácie kolektívami, ktorých sú členmi.

Potom konferencia pokračovala rokovaním v sekciách.

Riešili sa v nich, resp. predkladali sa v nich riešenia určitých pedagogických problémov vo vzťahu k pedagogickej komunikácii v škole.

Prvá sekcia, ktorú organizátori nazvali Pedagogický proces — vyučovanie — komunikácia, sa zameriavala predovšetkým na problematiku osvojovania si vedomostí, účinnosti jednotlivých foriem vyučovania i riadenia komunikácie. Okrem toho sa tu predkladali aj riešenia všeobecnejších problémov, ako napríklad vzťah pedagogickej komunikácie a teórie vyučovania.

Niektoré z týchto problémov boli riešené z užších aspektov v druhej sekcii, Komunikácia vo vyučovaní v podmienkach učebných predmetov občianska náuka, nemčina a dejepis, ktorej tematika sa prirodzene rozšírila i na problémy obsahu.

Kým v prvých dvoch sekciách sa všetky uvedené témy riešili so zacielením na žiaka, v tretej sekcii sa s tematickým vy-

medzením Reč a komunikácia učiteľa predpokladalo riešenie problémov súvisiacich s výchovou učiteľa. Základným smerom bola efektívnosť prípravy učiteľa, či už išlo o tréningy komunikačných zručností, používanie učebných pomôcok, alebo zručnosť vhodnej motivácie pri niektorých špecifických prácach učiteľa.

Z koncepcie ponímania pedagogickej komunikácie v NDR logicky vyplynulo i ustanovenie štvrtej sekcie, ktorá sa pod názvom Výchova — komunikácia sústreďovala napr. na problémy utvárania socialistického svetonázoru žiakov, utvárania žiackého kolektívu, ako aj na analýzu vzťahov medzi žiakmi v triede.

II. interdisciplinárna konferencia Komunikácia vo vyučovaní — teoretické a praktické aspekty umožnila jej účastníkom vytvoriť si v podstate ucelený obraz o stave riešenia problémov pedagogickej komunikácie v NDR. Zároveň ukázala, že rovnaké metodologické východiská pri riešení tejto problematiky v socialistických krajinách spôsobujú, že výskumy tohto zamerania si kladú veľmi podobné ciele. Tým je predurčená možnosť spojenia výskumných skupín jednotlivých krajín, čo by bezpochyby umožnilo zvýšiť efektívnosť ich činnosti, a tým aj kvalitu ich výsledkov.

Milan Holčík, Juraj Vantuch

70 LET OD SMRTI FRANTIŠKA ČÁDY

František Čáda (1865—1918), profesor filozofickej fakulty českej univerzity v Praze, jenž celý život spojil s Prahou a touto fakultou, umírá předčasně dne 14. prosince 1918. Umírá v době, kdy jeho kolegové i učitelstvo jsou doslovně opojeni vznikem Československa jako znovu samostatného státu českého a slovenského národa, když jsou předestřeny perspektivy demokratizace, socializace a modernizace školství i rozvoje vědecké činnosti. Umírá, aniž by podobně jako F. Krejčí a F. Drtina bolestně prožíval ovzduší

deziluzí nad těmito ideály po prosinci roku 1920. Z. Nejedlý v nekrologu ke smrti F. Krejčího v Učitelských novinách znamená „nezapomenutelný“ projev tohoto filozofa, psychologa a reformátora školství nad hrobem svého kolegy jako jedinečný dokument v dějinách národní vědy.

Absolvent studia klasické filologie a žák G. A. Lindnera, který jeho přednášky o tzv. gymnasiální pedagogice zachovává jako vzácný dokument doby pro další generace, prochází středními škola-

mi, aby se po studijních cestách po západní Evropě a po zdokonalení v řadě jazyků habilitoval spisem *Noetická záhada* u Herbarta a St. Milla (1894) a působil na filozofické fakultě jako soukromý docent pro obor filozofie se zřetelem k psychologii. Do vědy vstupuje mj. zasvěcenými sondami do antické filozofie, jmenovitě platónské, a to jako filolog, filozof i znalec kultury (*Účast žen ve filozofii antické* aj.), a filozofii, jejím dějinám a zejména logice, noetice a etice, zůstává jako hledač syntézy nad rozpory specificky českého pozitivismu a reziduí fideismu (věda také v rozsahu víry jako kategorie gnozeologie), relativismu a probabilismu (jako teze o částečné pravdě), empiriokriticismu, pragmatismu, marburské filozofické školy apod. věrný po celý život. Svědectvím této syntézy je mj. posmrtně vydaná publikace *Etika individuální* (1920), která je podobně jako předcházející činnost vědecká, pedagogická i organizátorská prostoupena sociálním a namnoze i politickým meliorismem, důvěrou v postupné řešení krize kapitalistické společnosti reformami, která je v mnohém blízká filozofické, sociologické a politické koncepci T. G. Masaryka, Čádova blízkého kolegy.

Čáda není po boku F. Krejčího psychologem, který by vytvářel svou vlastní vědeckou koncepci a realizoval ji i publikačně. Jeho význam je spíše v oblasti dějin psychologie (*Hynovo dušesloví. Příspěvek k počátkům psychologie české, 1902. — České psychologie. Skripta posluchačů filozofické fakulty z roku 1904 jako první a namnoze dodnes poslední toho druhu v odborné literatuře*) a historickosrovnávacích sond do soudobé psychologie. Máme na zřeteli i obsáhlé a obsahné „rozhledy psychologické“ v *České mysli* z roku 1917. Dodnes opomíjena je studie *Experimentální šetření o abstraktních představách*, v níž se objevuje Herbartův pojem „Vorstellung“ v nových souvislostech.

Čáda převádí výsledky moderní psychologie do pedagogiky a stává se jako

filozof a psycholog zakladatelem vědeckého pojetí „pedopsychologie“ v českých zemích. Toto mezioborové pojetí vychází ze znalosti téměř všech původních i přeložených studií západních (A. Binet aj.) včetně amerických (G. S. Hall aj.) i ruských (I. A. Sikorskij aj.), z u něho již tradičních „rozhledů“ v průkopnické hlídce *Pedagogických rozhledů*, z instruktivních sond do vývoje pedagogické psychologie (J. A. Komenský a jeho *Informatorium*, J. J. Rousseau a jeho přístup k dítěti, jeho rozvoji i výchově, W. Preyer a jeho publikace *Die Seele des Kindes* z roku 1882, J. Kapras i H. Taine a jeho pozorování dítěte, Ch. Darwin a jeho biografická metoda aj.). K tomu přistupují první řízené experimenty (*Studium dětské řeči, 1906 a 1908. — Vývoj dětské schopnosti hudební, 1914. — Studie Pedagogický význam kreseb dětských vychází souhrnně v Rozpravách z psychologie dítěte a žáka v roce 1918, k nimž jsou připojeny studie o pubertě a o pedometrických šetřeních.*) Význam této činnosti je také v tom, že je propojena s počátky pedologie jako všestranné vědy o dítěti a že ve spolupráci s lékaři a profesory lékařské fakulty, sociálními pracovníky a učiteli vnáší do pedopsychologie i pedagogiky nové přístupy i poznatky, které jsou adekvátně spojeny s dosavadní tradicí filozoficko- a historickopedagogickou. V tom Čáda vytváří most k budoucí vědecké činnosti O. Chlupa a namnoze i V. Příhody.

Léta před válkou a za války vedou F. Čádu k posílení hledisek sociálních, a to směrem k učňovské mládeži, pedopatologii (je průkopníkem mezioborově rozvíjené péče o slabomyslné) a ke skautingu jako novorousseauovského vyvážení jednostranného pobytu dítěte, zejména ze sociálně slabších vrstev, ve školních lavicích. Sociálně orientovaná pedagogická psychologie nejen téměř eliminuje rezidua pozitivismu a fideismu, ale ve spolupráci s pokrokovými učiteli výzkumníky z Prahy i venkova a pokusníky se buduje pod vedením F. Čády nová ediční řada *Dědictví Komenského* s charakteristic-

kým názvem *Dítě*. Nelze ponechat stranou ani Čádův podíl na rozvíjení vědecké práce v dějinách pedagogiky (po J. A. Komenském K. S. Amerling aj.).

Jde o pokrokového vědce v intencích předválečné buržoazní ideologie, vynikajícího vysokoškolského učitele, který pracuje ve spojení s učitelstvem, organizátora vědeckého života i institucí včetně Pe-

dologického ústavu hl. m. Prahy, průkopníka široce chápaných a vysoce humánně zaměřených eugenických snah, jehož dílo je nejprve hodnoceno O. Chlupem a v dalších letech V. Příhodou a L. Kratochvílem jako přínos do pedagogické psychologie i pedagogiky.

Josef Cach